

V Praze dne 27. srpna 2014

Odbor památkové péče Kanceláře prezidenta republiky jako příslušný orgán ve smyslu ustanovení § 14, odst. 1 a 3, § 43, odst. 1 písm. a) a § 43a zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 114/1993 Sb. o Kanceláři prezidenta republiky a ve smyslu ustanovení § 2 vládního nařízení č. 55/1954 Sb. o chráněném areálu Pražského hradu

v y d á v á

závazné památkové stanovisko

k restaurátorské konzervaci velkého kružbového okna v jižním průčelí příčné lodi katedrály sv. Víta

Jižní průčelí transeptu nad Zlatou branou osazené velkým neogotickým kružbovým oknem je z části gotickou konstrukcí provedenou ještě v předhusitské době kamenickou hutí pod vedením nástupců Petra Parlěře. Zvláště se to týká mohutného lomeného oblouku a profilovaného ostění okna. Četné výměny poškozených pískovcových dílů z vnější i vnitřní strany byly v rámci stavby provedeny i v souvislosti s neogotickou kružbou navrženou roku 1906 Kamilem Hilbertem (realizace dokončena roku 1907). Do kružby a okenních výplní byla v letech 1935–1936 navržena vitrážová sklomalba na téma Posledního soudu Maxmiliánem Švabinským, realizovaná a osazená hutí Josefa Jiříčky v letech 1937–1939. Jde o plošně největší vitrážové okno katedrály. Pod úrovní vnitřního triforia je umístěn na zdi reliéfní znak hlavního města Prahy z roku 1946, zlacený dřevěný reliéf od sochaře Karla Štipla. V úrovni podlahy transeptu je instalováno zasklené zádveří od Jana Sokola z konce 50. let 20. století.

Připravovaný konzervační zásah se týká povrchu celé jižní interiérové stěny transeptu s velkým kružbovým oknem a vitráží se sklomalbou. Rozsah prací zahrne jak gotické části, tak zdivo nahrazené a doplněné během dostavby chrámu Jednotou na počátku 20. století. Vyčištěny tedy budou i plochy zdiva pod triforiem v úrovni Korunní komory atd. Během zásahu bude revidováno a vyčištěno zádveří Zlaté brány (to bylo nedávno restaurováno – mělo by se jednat o běžnou údržbu). Pražský znak bude vyčištěn, a pokud by to jeho stav vyžadoval, i konzervován (např. zajištění trhlin a případná oprava zlacení). Restaurování a čištění lze provádět i mimo hlavní sezónu.

Lešení bude z nekorodujícího materiálu, založeno s ohledem na ochranu dlažby katedrály, podlahu triforia a architekturu chrámu (roznášecí patky budou podloženy silnými fošnami). Lešení smí být kotveno pouze do spár v masivním zdivu, v žádném případě do samotné kružby okna. Pokud bude třeba kotvit do gotických partií, musí být vrtáno pouze do křížení spár bez zásahu do pískovcových kvádrů. Je třeba zvolit takový postup stavby, aby bylo zabráněno veškerým škodám a poškozením.

Všechny povrchy včetně vitráže, budou nejprve očištěny suchou cestou – vysavačem. Potom bude následovat mokré čištění s použitím detergentních prostředků. Použito bude i čištění párou, která se osvědčila. Pro naměkčení krust i pro případné odsolení je vhodné použití buničinových obkladů (např. Arbocel). Používat lze mýdlovou, čpavkovou, octovou vodu či vodný roztok hydrogenuhličitanu amonného, ale je třeba dodržovat technologické postupy a spíše nižší koncentraci účinných látek.

Čištění povrchu pískovce bude prováděno také mechanickou cestou (povrch bude čištěn měkkými kartáči; krusty brusnými kamenickými houbičkami, brusným rounem, skalpelem atd.), avšak šetrně, bez zásahu do vlastního povrchu kamene. Mechanické čištění musí být kombinováno s mokrou cestou (v podstatě broušení pod vodou – což zamezuje příliš invazivnímu zásahu). Neprodyšné krusty budou jemně mechanicky odstraněny, ale pouze tak, aby nebyl porušen originální povrch kamene. Zvláštní ohled bude brán na stopy originálního opracování kamene a případné zbytky vápenných nátěrů pláště především při odstraňování krust. Tento způsob a postup čištění je určen především gotickým partiím, které byly po staletí vystaveny povětrnosti, a lze předpokládat relativně zachovalé zbytky povrchových úprav. Novodobé zdivo bude vyžadovat pouze umytí.

Předpokládáme odstranění lokálně uvolněných výplní spár, zvláště ve styku kružby a profilovaného ostění. Upevnění kružby v zámcích bude nejprve prozkoumáno a o provedení spárování bude rozhodnuto následně. Lze předpokládat drobnější posuny v kružbě velkého neogotického okna. Nelze vyloučit i potřebu sanace trhlin vzniklých statickými silami. Způsob sanace by byl následně dohodnut po konzultaci se statikem – odborníkem na katedrální konstrukce.

Případné originální spáry ze 14. stol. budou zachovány a vhodným způsobem konzervovány. U mladších výplní spár bude zvětřalá a nesoudržná malta opatrně odstraněna do hloubky minimálně 2 cm tak, aby nebyla porušena hrana kvádrů nebo profilu. Potom budou spáry omyty vodou, aby byl odstraněn všechen jemný prach a případné nečistoty. Při spárování bude bezpodmínečně dbáno, aby spáry a přiléhající kámen byly předem dostatečně navlhčeny. Spáry musí být pečlivě utazeny a velmi se osvědčilo jejich utemování dřevem (za předpokladu, že bylo jádro pečlivě nanášeno a utazeno kovovou špachtlí). Povrch spáry by měl být zároveň s hranou kvádrů, případně by měl kopírovat nerovnosti plochy. Pro delší životnost je zásadně důležitá další péče o čerstvě provedené spáry. Hotové spáry je třeba vlhčit několikrát denně. Vlhčení je třeba opakovat do vyzrání malty (2 až 4 týdny podle klimatických podmínek).

Malta používaná pro spárování bude vápenná. Jako pojivo lze použít osvědčené materiály (Mokrá či Čertovy schody, – nejlépe našlehanou kaši a další osvědčená a vyzkoušená pojiva (ověřená vápna naložená v jamách atd.). Použití hydraulických příměsí je povoleno, ale příměs musí tvořit 1 až max. 8% pojiva (příklady příměsí: pucolánové a technopucolánové složky (3-8%), trasy (4-8%), kvalitní bílý cement (3 - 5%). Šedý portlandský cement je zcela vyloučen. Všechny složky v případě pochyb budou konzultovány s vybraným technologem a případně i s chemikem, kteří vyloučí možné pochybení a pomohou s optimalizací směsi. S přihlédnutím k eliminaci technologické nekázně při mísení je povoleno použití záměsové vody s příměsí maximálně 3% akrylátové složky (např. Sokrat). Maltu bude připravovat zodpovědný pracovník pod dozorem restaurátora (je třeba zaručit stejnorodost materiálu – nejlepší je, když maltu za suchého stavu připravuje pouze jeden pracovník), stejně tak bude připravována záměsová voda. **Akrylát na stavbě jiným**

způsobem nebude používán. Zcela vyloučeno je natírání spáry záměsovou vodou před spárováním, je určena pouze do malty (jako smáčedlo usnadňující promísení složek). Pracovníci budou dbát na pečlivé promíchání pojiva a plniva před použitím (čím déle, tím lépe). Rozdělané množství malty bude důsledně zpracováno najednou, protože z technologického hlediska není přijatelné, aby zavadlá malta byla znovu rozmíchávána. Malty budou s dostatečným předstihem vyvzorkovány a předloženy ke schválení zástupcům Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky, případně bude provedena laboratorní analýza potvrzující složení a jeho optimální fungování. Tento krok bude povinný v případě, že restaurátor navrhne jiné chemické složení tmelu či malty. Mimo jiné bude i doloženo, kdy a kde byly navržené maltové směsi použity.

Zrnitost plniva malty se bude řídit velikostí spáry a také tím, zda se jedná o jádro (pouze v případě rozměrnějších vložek, doplnění, dotmelování – netýká se běžného spárování) či svrchní (kontaktní) vrstvu. V zásadě zrnitost písků či kameniva bude dosahovat až cca. 50% velikosti spáry (modelově to znamená: pokud je šířka spáry 12mm, největší složkou písku či kameniva bude zrno o maximální velikosti 6mm, u jádra může být složka zrnitosti až 12mm (i více – dle fyzikálních možností) nebo je třeba provést s technologickou důsledností více vrstev s dodržáním technologické pauzy. Velmi důležité je, aby zrnitost použitého písku byla stejnoměrná od nejmenší frakce po největší (každá složka zrnitosti je stejnoměrně zastoupena, včetně prachových součástí). Pokud písek obsahuje jílové součásti, je třeba laboratorně doložit, že jsou stabilní (nebobtnají, nejsou hygroskopické a případně mají pozitivní hydraulické vlastnosti). Je možno plnivo míchat i uměle či doplňovat plnivo přírodní, které vyhovuje podmínkám. Také je třeba, aby v plnivu byla stejně zastoupena složka ostrá a oblá (oblázky i drcené ostré prvky), často tyto parametry splňují říční písky. Pokud tomu tak není, je třeba mísit písky kopané s říčními (obsah jílových částí ve směsi nesmí nepřesahovat 5%), ale za výše uvedených podmínek. Je třeba doložit ložisko písků (např. Sázavské písky, Borek - náplavka Lahovice, Střeleč atd.).

Malty budou podle potřeby probarvovány vhodnými pigmenty. Není vhodné provádět patinaci spár pouze povrchově, již samotná malta by měla mít vhodný odstín (ne ještě výsledný, ale dle zkušenosti střední probarvení), který vytvoří vhodný základ pro správnou barevnost spáry. Spáry by měly spolu s kamenem z hlediska barevnosti tvořit celek, který nebude rastrován výrazně světlejšími liniemi. Vhodné pigmenty je třeba rozetít ve vodě aspoň den před použitím. Barevnost malty kde jsou použity takto připravené, bývá stabilnější a lépe vyzrává.

Na případná místa degradovaného pískovce budou použity zpevňovače kamene na bázi organokřemičitanů. K vytvoření křemičitého gelu dochází uvnitř pórového systému reakcí s vlhkostí, obsaženou v materiálu, póry zůstávají volné a difuzní odpor povrchové vrstvy se zvýší jen nepatrně (materiál může „dýchat“), nezadržuje v ošetřeném materiálu vlhkost. Proces lze provést maximálně ve dvou cyklech (nebo podle nasákavosti a stavu kamene). Přípravky by měly být hydrofilní (bez hydrofobizačního účinku). Uvolněné partie novodobých omítek je třeba přikotvit injektážní hmotou na vápenné bázi (např. VAPO injekt apod.)

Práce na kamenných plochách (případně i na novodobých omítkových plochách) bude provádět restaurátor, držitel odpovídající licence MK ČR pro restaurování kamene. Práce na čištění a restaurování vitráže bude provádět restaurátor, držitel odpovídající licence MK ČR pro restaurování vitráží. Očištění a opravu erbu hl. města Prahy bude provádět restaurátor, držitel licence MK ČR pro restaurování zlacení.

V roce 1999 nebylo zjištěno žádné závažné poškození vitráže, ale je třeba předpokládat určité lokální zásahy, např. výměnu jednotlivého sklička či ukotvení uvolněné sklomalby. Zásah bude možno upřesnit po ohledání z lešení. Ostatní kovové partie okna (rámy, výztuhy a dveře) budou ohledány a zásah uzpůsoben rozsahu poškození. Předpokládáme konzervační ošetření hlavních výztuh v oknech. Tyto výztuhy jsou dvojího typu: silnější, osazené do kamenných ostění a slabší, osazené do sklenářského tmelu. V případě restaurování vitráží předpokládáme výměnu všech ztužujících prvků (výztuh z korozivního materiálu), které budou nahrazeny novými z nekorodujícího materiálu dle katedrálního standardu (nerezová výztuha kovářsky překovaná do nožového profilu, černěná v ohni olejem). Ostatní prvky budou šetrně, ale důkladně očištěny od případných korozních produktů. Pokud budou odstraňovány nátěry, nebude v žádném případě používáno odstraňovačů na kyselé či zásadité bázi. Nátěry budou buď opatrně opáleny, případně odstraněny prostředky na bázi rozpouštědel, jež se při pracích v areálu Pražského hradu dobře osvědčily (např. Chemsearch Chemstrip, Colorlak P 05, Barvy Laky P 8512 a další, např. na bázi dichlormethanu). Pokud budou základní nátěry na suříkové bázi, je možno je ponechat a doplnit. Všechny ponechané výztuhy budou opatřeny novou povrchovou úpravou.

Jako základní nátěr bude použit suřík rozmíchaný ve fermeži, a to nejméně ve dvou vrstvách. Svrchní nátěr se provede grafitem rozmíchaným dle standardní technologie ve fermeži, rovněž minimálně ve dvou vrstvách. Je třeba dbát na dodržování technologických pauz a nepovažujeme za vhodné, aby byla prováděna mezivrstva (např. syntetický nátěr). Na závěr bude povrch všech kovářských prvků převoskován a rozleštěn kartáčem. V případě dveří v okně (Adam a Eva) bychom se přikláněli k rozsáhlejší repasi, včetně zámku a rámu. Měl by být vyroben i náhradní klíč (či klíče po prověření stavu stávajících).

Před zahájením prací budou jednotlivými restaurátory (kámen a vitráže) předloženy odboru ke schválení standardní restaurátorské záměry. Všechny technologické postupy a použité materiály podléhají schválení Odboru památkové péče Kanceláře prezidenta republiky.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Vyřizuje: xxxxxxxxxxxx, tel.: xxxxxxxx